

วิถีชีวิตไทยจากสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบ The Thai People’s Ways of Life as Derived from the Thai Idioms Containing the Word “Nam”

ศศิธร ทัศนัยนา

Sasitorn Tassanaiyana

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจากสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบ ผลการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายจากสำนวนไทยลักษณะดังกล่าวพบว่าวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมี 13 ลักษณะ ได้แก่ 1) สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม 2) สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ 3) สังคมไทยมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ 4) มีความเคารพยกย่องผู้มีอาวุโส ครู อาจารย์ 5) นิยมความสุภาพอ่อนโยน มีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ชอบความก้าวร้าว 6) รู้จักที่ต่ำที่สูงและรู้จักประมาณตน 7) ตระหนักถึงความสำคัญของการพูด 8) มีความมานะอดทนและเพียรพยายาม 9) มีความกตัญญูกตเวที 10) นิยมความสุจริต ซื่อสัตย์ทำอะไรใหญ่โต ใจกว้างและรักความสนุกสนาน 11) ไม่ยอมรับการประพฤติไม่ดีทั้งทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ 12) ให้ความสำคัญกับการมีน้ำใจหรือการแสดงน้ำใจ และ 13) คำนึงถึงเรื่องเวลาหรือโอกาส

Abstract

The purpose of this article is to study and analyze the Thai people's ways of life derived from the Thai idioms containing the word “Nam” (Water). The results of the study of both the context and content of Thai idioms revealed that there are a total of 13 characteristics indicating the Thai people's ways of life as follows: 1) Thailand is an agricultural society, 2) Thailand is a stronghold of Buddhism, 3) Thai society is held together by the kinship system, 4) Thais respect hierarchical relationships of elder and teacher, 5) Thais place great emphasis on courtesy, kindness, and pacifism, 6) Thais

value genial demeanor and self-control, 7) Thais place great importance on the act of speech, 8) Thais are patient and willful, 9) Thai society sees gratitude as one of its intrinsic value, 10) Thais love grandiose, extravagant, and fun, 11) Thais are cautious to avoid any action that would bring harms to the body and the mind, 12) Thais value the practice of kindness, and 13) Thais hold the appropriateness of action and occasion as great importance.

การพินิจวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจากอดีตมาสู่ปัจจุบันและอนาคตนั้น ส่วนใหญ่มักจะพิจารณาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม การศึกษา และมักเน้นเรื่องความสุข ความเจริญเป็นสำคัญ ทั้งยังจะทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง การศึกษาวิถีชีวิตไทยในอดีตและปัจจุบันเพื่อจะศึกษาความเป็นไปในอนาคตนั้นทำได้หลากหลายวิธี วิธีการศึกษาอย่างหนึ่งที่มีผลค่อนข้างจะเที่ยงตรงแน่นอน นั่นก็คือ การศึกษาจากสำนวนภาษาหรือสำนวนไทย เพราะภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ได้ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวของวัฒนธรรมแขนงต่างๆ และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง นับได้ว่า ภาพสะท้อนของสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย และมโนทัศน์ของคนกลุ่มต่างๆ ได้บันทึกไว้ด้วยภาษา ดังนั้น การศึกษาภาษาและเรื่องราวจากสำนวนไทยต่างๆ จึงช่วยทำให้เข้าใจวิถีชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมขึ้นมาได้ก็เพราะมีภาษาไทยเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงให้เกิดการสื่อสารในสังคม สืบทอดความรู้ ความคิด ระเบียบการต่างๆ วิถีชีวิตไทยและวัฒนธรรมไทย สังคมไทยจะเจริญหรือเสื่อมจนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ย่อมมีภาษาไทยเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกและทางลบได้

เมื่อคนในสังคมหนึ่งใช้ถ้อยคำภาษาสื่อสารกันได้รู้เรื่อง เพราะมีวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน หากเป็นคนต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมก็อาจจะสื่อสารแตกต่างกันไปบ้าง ดังนั้นคนในสังคมไทยแต่ละสมัยก็ย่อมมีวิถีชีวิต พฤติกรรม ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ระบบทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี และมุมมองสิ่งรอบตัวแตกต่างกันไปด้วย

นอกจากนั้น ภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือและเป็นผลการประดิษฐ์ของสังคมไทย คนไทยใช้ภาษาพูดโดยน้ำเสียง ภาษาเขียนใช้ตัวอักษร จึงทำให้เราได้รับความรู้จากอดีต แล้วยังเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ใหม่ถ่ายทอดให้สังคมไทย โดยก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เจริญรุ่งเรืองตามลักษณะวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาติไทย

ความหมายของคำว่า “วิถีชีวิต”

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2534, น. 494) ได้กล่าวไว้ว่า “วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นไปในการดำรงชีวิต”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 1075) ได้กล่าวไว้ว่า “วิถีชีวิต หมายถึง ทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตชาวบ้าน”

นอกจากนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้พระราชทานคำอธิบายเกี่ยวกับวิถีชีวิต เมื่อครั้งได้ทรงปาฐกถาเรื่อง “ภูมิศาสตร์ กับวิถีชีวิตไทย” เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2543 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ไว้ดังนี้

คำว่า วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น คนต้องรับประทานอาหารเช้า ต้องมีบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มีเครื่องนุ่งห่ม เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยต้องได้รับการรักษาดูแล และเพื่อให้ได้ความรู้ที่จะดำรงชีวิตก็ต้องเล่าเรียน ต้องทำมาหากิน เพื่อหาเลี้ยงชีพ ต้องการเครื่องประเทืองใจ ความรู้สึกนึกคิด เครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นต้น สำหรับความเป็นอยู่ของคนไทยในประเทศไทยมีหลากหลาย ผู้ที่ศึกษาวิเคราะห์จะต้องมีกรณีศึกษาเป็นพิเศษ ไม่สามารถศึกษาสังคมเพียงแห่งเดียว กล่าวคือ วิถีชีวิตไทย คนเราความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตเช่นไรขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน ได้แก่

1. สภาพภูมิศาสตร์ หรือธรรมชาติจะเป็นตัวกำหนดว่าผู้อยู่ในบริเวณนั้นๆ จะตั้งถิ่นฐาน และบ้านเรือนอย่างไร ใช้วัสดุอย่างไร สร้างเรือน เรือนจะหันหน้าไปทางทิศใด นุ่งห่มเสื้อผ้าอะไร ประกอบอาชีพอย่างไร บริโภคอาหารชนิดใด เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ล้มตายจะจัดการอย่างไร

2. วัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการเมือง วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจ ประเพณีที่สืบทอดกันมา ฯลฯ รวมทั้งการมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วย ทำให้มนุษย์สามารถปรับเปลี่ยน ดัดแปลงธรรมชาติให้เป็นไปตามที่ต้องการ ดังนั้น ผู้ที่อยู่ในสภาพภูมิศาสตร์ที่คล้ายคลึงกัน ก็ไม่จำเป็นจะต้องมีวิถีชีวิตเหมือนกัน เพราะมีวัฒนธรรมประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาต่างกัน มีเทคโนโลยีที่จะช่วยทำให้ความเป็นอยู่สบายขึ้น สูงต่ำไม่เท่ากัน เพราะเทคโนโลยีมีส่วนสร้างความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

3. การตัดสินใจของบุคคลอาจจะเป็นผู้นำ หรือคนในสังคมนั้นๆ แต่ละบุคคลมีความรู้ สติปัญญา ไหวพริบ ความสามารถ ประสบการณ์ และเหตุผลส่วนตัวที่ต่างกัน . . .

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า วิถีชีวิตไทยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง และวิถีชีวิตไทยย่อมไม่ลงตัวเสียทีเดียว แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติของทุกสังคม และการเปลี่ยนแปลงอาจจะมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น การรับอิทธิพลจากชาวตะวันตก ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยคงไม่เจริญ แต่วิถีชีวิตของคนไทยก็อยู่แบบเนื่องเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมของไทยตลอดเวลา อีกทั้งคนไทยก็ยังคงยึดถือวัฒนธรรมหลายอย่างไว้เป็นอย่างดี

ความหมายของคำว่า “สำนวน” และ “สำนวนไทย”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น. 1187) ได้ให้ความหมายของสำนวนไว้ว่า

ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหาร, บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโวหาร; คติ; ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัว หรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่; ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่งๆ; ชั้นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด; ลักษณะนามใช้เรียกข้อความหรือบทประพันธ์รายหนึ่งๆ

ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) (2541, น. บทนำ) ได้กล่าวถึงความหมายของสำนวนไว้ว่า

คำพูดของมนุษย์เราไม่ว่าชาติใดภาษาใด แยกออกได้กว้างๆ เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดา พอพูดออกมาก็เข้าใจได้ทันที อีกอย่างหนึ่งพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้มีความหมายในคำพูดนั้นๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายทันที ถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลาย คนฟังก็อาจไม่เข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจหรือบางทีคิดแล้วก็เข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้ เราเรียกว่า “สำนวน”

สุจริต เพียรชอบ (2540, น. 149) ได้กล่าวถึงความหมายของสำนวนไทยไว้ว่า

“สำนวนไทย หมายถึง ถ้อยคำที่ใช้ในภาษาไทยที่ใช้พูดจาสื่อสารกันโดยมีความหมายเป็นนัย กินความลึกซึ้ง มิได้แปลความหมายตรงตัว แต่เป็นความหมายเชิงอุปมาเปรียบเทียบ หมายรวมไปถึงคำคม คำพังเพย สุภาษิต และอาจรวมถึงโวหารต่างๆ ด้วยก็ได้”

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า สำนวน คือถ้อยคำที่มีชั้นเชิง มีความหมายอื่นแฝงอยู่ ซึ่งผู้รับสารต้องตีความหมายของถ้อยคำนั้น

สำนวนไทยในบทความนี้ หมายถึง ถ้อยคำที่มีชั้นเชิงในภาษาไทย การรวมข้อความยาวๆ ให้สั้น มีความหมายอื่นแฝงอยู่ซึ่งมีความหมายลึกซึ้งกินใจ ผู้รับสารต้องตีความหมายของถ้อยคำนั้น

การศึกษาวิถีชีวิตไทยจากสำนวนไทยในบทความนี้ ผู้เขียนจะศึกษาจากสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบเท่านั้น ทั้งนี้เพราะชีวิตคนไทยโดยเฉพาะชีวิตของคนไทยในอดีตมีความใกล้ชิดกับน้ำเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการใช้น้ำในการดำรงชีวิต การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามประเพณี ศาสนา การทำกิจกรรมต่างๆ การประกอบอาชีพ และการใช้เป็นเส้นทางคมนาคม ด้วยเหตุนี้คนไทยจึงนำคำว่า “น้ำ” ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดและคุ้นเคยมาสร้างเป็นสำนวนเพื่อใช้ในการพูด การอบรมสั่งสอน หรือข้อเตือนใจ

ดังนั้นสำนวนไทยที่มีเนื้อหาและความหมายเกี่ยวกับน้ำ จึงน่าจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่สำคัญคือ “น้ำ” อันอาจแสดงให้เห็นสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง และมีความแตกต่างจากสังคมอื่นๆ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงลักษณะของวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจากสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบ ดังนี้

1. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม

สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่ในอดีตมีอาชีพทำไร่นา หาบปลา ปลูกผัก ฯลฯ หรืออยู่ตามชนบทที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากสำนวนไทยที่มักจะมีคำว่า แม่น้ำ หนองน้ำ บึงน้ำ บ่อน้ำ ฯลฯ ผลจากการมีอาชีพทางการเกษตรทำให้วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ชาวบ้านในต่างจังหวัดออกไปหาสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติได้โดยไม่เสียเงินเสียทอง และมีการดำรงชีวิตแบบชาวน้ำ

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบได้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ที่ได้มาจากทรัพยากรน้ำ และการทำเกษตรกรรมของคนไทยที่มีมาแต่อดีต เช่น

ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว	หมายถึง	ดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ ผู้คนไม่อดอยาก โดยเทียบได้กับในแหล่งน้ำทุกที่มีปลาให้จับมาเป็นอาหาร และในนามีข้าว
ทรัพย์ในดิน สินในน้ำ	หมายถึง	สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดตามธรรมชาติอันอาจนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

อุ้งข้าวอุ้งน้ำ หมายถึง ถิ่นที่เกิด, แหล่งที่อุดมสมบูรณ์

สำนวนดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยหรือสังคมไทยนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรม มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอสำหรับการบริโภคในประเทศและยังเหลือส่งออกไปยังต่างประเทศอีกด้วย เรียกได้ว่าประเทศไทยของเรานั้นเป็นอุ้งข้าวอุ้งน้ำของโลกเลยทีเดียว

2. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

จากการศึกษาสำนวนไทย พบว่าพระพุทธศาสนาสอนให้คนไทยมีปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่สงบสุข เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การมีเมตตาต่อกัน การรู้จักให้อภัย การไม่จองเวร คนไทยได้รับเอาปรัชญาคำสอนเข้าฝังกลิ่วไว้ในจิตใจ จนกล่าวได้ว่า คำสอนในพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นค่านิยมของคนในสังคมไทยแทบทั้งหมด

สำนวนไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงการยึดเอาปรัชญาคำสอนในพุทธศาสนามาเป็นหลักตั้งตัวอย่าง

2.1 เรื่องความไม่ประมาท

จากพุทธโอวาท ได้กล่าวไว้ให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายใช้ชีวิตด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้ประมาท จากสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบ เมื่อตีความแล้วพบว่ามีความหมายที่เกี่ยวกับการเตือนสติ การแนะนำ หรือห้ามปรามไม่ให้ประมาท สอนว่าอะไรเป็นอะไร อะไรควรทำไม่ควรทำเพราะเมื่อทำแล้วอาจจะเป็นอันตรายแก่ตนเองได้ และคนไทยก็ได้ใช้สอนบุตรหลาน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมสืบต่อมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคนแล้ว เช่น

ปล่อยเสือเข้าป่า ปล่อยปลาลงน้ำ	หมายถึง	ปล่อยคนสำคัญหรือมีอิทธิพลที่ตกอยู่ในอำนาจให้พ้นไป สอนให้ระวัง คนนั้นยอมจะมีกำลังขึ้นอีก อาจกลับมาทำให้เดือดร้อนภายหลังได้
น้ำนิ่งไหลลึก	หมายถึง	คนนิ่งๆ ไม่ค่อยพูดจา มักมีความคิดลึกซึ้ง เปรียบได้กับน้ำที่ดูผิวข้างบนนิ่ง แต่ลึกลงไปข้างใต้นั้นไหลไม่นิ่งเหมือนข้างบน
น้ำเชี่ยวขวางเรือ	หมายถึง	การทำอะไรให้เป็นที่ขัดขวาง หรือเป็นที่ขัดต่ออารมณ์ของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่ดูเหตุการณ์ให้ดีเสียก่อน อาจทำให้ได้รับเคราะห์หรืออันตรายได้

หมายน้ำบ่อหน้า	หมายถึง	ของที่ได้แน่นอนแล้วไม่เอา กลับไปคาดหวังกับสิ่งที่ยังมาไม่ถึง หรือยังไม่แน่ว่าจะได้หรือไม่
น้ำน้อยแพ้ไฟ	หมายถึง	อะไรที่น้อยย่อมแพ้ที่มากกว่า เปรียบได้กับน้ำน้อยย่อมดับไฟไม่ได้
ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน	หมายถึง	ผู้ที่นำอันตรายหรือศัตรู มาทำอันตรายสู่พรรคพวกหรือบ้านเมืองตนเอง โดยรู้ถึงผลที่จะเกิดแต่ก็ยังกระทำ
กินน้ำให้เผื่อแล้ง	หมายถึง	ทำอะไรให้คิดไกลไปถึงวันข้างหน้าด้วย
น้ำป่วนหนักมักเป็นตม	หมายถึง	ทำอะไรรุนแรงไปมักเสียหาย
ว่ายน้้าหาจะเข้	หมายถึง	เสี่ยงเข้าไปพบทั้งๆ ที่รู้ว่าจะเป็นอันตราย

2.2 การสอนให้ทำความดี

ปรัชญาของพุทธศาสนาสอนให้คนทำความดี หากความสุข ความสงบจากใจตนเอง สอนเรื่องกรรมดี ใครทำอะไรจะได้สิ่งนั้นตอบแทน จากสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อของพระพุทธศาสนาในด้านการยกย่องคนดีซึ่งตกอยู่ในที่คับขันอย่างไรก็ไม่เป็นอันตราย หรือการทำแต่สิ่งดีให้มีในตัว รวมทั้งการเป็นคนดีพร้อมแล้วก็ไม่จำเป็นต้องโอ้อวด เช่น

ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้	หมายถึง	คนดีตกอยู่ในที่คับขันอย่างไรก็ไม่เป็นอันตราย
น้ำขุ่นออกไป น้ำใสเข้ามา	หมายถึง	อะไรที่ไม่ดีให้เปลื้องออกเสียไปจากตัว ทำแต่สิ่งที่ดีให้มีในตัว
น้ำเต็มกระบอก กระบอกไม่ดัง	หมายถึง	คนที่ดีพร้อมย่อมไม่คุยโอ้อวด

จากสำนวนไทยดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธ ศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติได้ยึดมั่นและถือปฏิบัติตามปรัชญาของพระพุทธศาสนา และคำสอนในพระพุทธศาสนา

3. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทย มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง วงศ์ตระกูล และพวกพ้อง คนในสังคมไทยจึงมีวิถีชีวิตที่แสดงออกถึงเรื่องของความรัก ความผูกพัน และความสำนึกเกี่ยวกับเครือญาติอย่างเหนียวแน่นไม่เหมือนวิถีชีวิตของคนชาติอื่นๆ

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เช่น

เลือดข้นกว่าน้ำ	หมายถึง	ญาติพี่น้องย่อมดีกว่าคนอื่น
ตัดน้ำไม่ขาด	หมายถึง	ญาติพี่น้องตัดกันไม่ได้

สำนวนไทยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยยังคงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีจิตใจที่ยึดมั่นกับความเป็นญาติพี่น้อง คนอื่นก็ตีไม่เท่ากับญาติพี่น้อง

4. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมีความเคารพยกย่องผู้มีอาวุโส ครุบา

อาจารย์

สังคมไทยเคารพผู้ใหญ่ และนับถือยกย่องครูบาอาจารย์เสมอบิดา มารดา มักไม่นับถือความคิดของเด็ก โดยเห็นว่าเป็นผู้อ่อนอาวุโส ยังไม่รู้อะไรดีพอ คนไทยยกย่องคนมีอายุ หรือ “ผู้เฒ่าผู้แก่” เคารพวิญญู และคุณุญญู ผู้ใดไม่มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสถือว่าไม่ดี และจะไม่มีความเจริญสืบไปในอนาคต คนไทยจึงมักกราบไหว้เคารพผู้ใหญ่

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนวิถีชีวิตไทยในเรื่องการเคารพยกย่องผู้มีอาวุโส และไม่นับถือความคิดของเด็ก เช่น

อาบน้ำร้อนมาก่อน	หมายถึง	เกิดก่อน มีอายุมากกว่าจึงได้รู้เห็นสิ่งต่าง ๆ หรือมีประสบการณ์มากกว่า
ปากไม่สิ้นกลืนน้ำนม	หมายถึง	ยังเป็นเด็ก คือโตพ้นระยะกินนมมานานแล้วก็จริง แต่ยังไม่มีความรู้ ความชำนาญชัดเจนเหมือนผู้ใหญ่

สำนวนไทยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เคารพยกย่องผู้ใหญ่เสมอบิดามารดา มักไม่นับถือความคิดของเด็ก โดยเห็นว่าเป็นผู้อ่อนอาวุโสยังไม่รู้อะไรดีพอ

5. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยนิยมความสุภาพอ่อนโยน ไม่ชอบความก้าวร้าว ไม่หักหาญน้ำใจกัน มีความเมตตากรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

คนไทยส่วนมากมักเป็นคนสุภาพอ่อนโยน มีมารยาทดี ไม่ชอบความก้าวร้าว มุทะลุ พุดจาหม่นวล รู้จักถนอมน้ำใจ ไม่หักหาญตัดรอนน้ำใจซึ่งกันและกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เพื่อรักษามิตรภาพ นอกจากนี้คนไทยยังรับเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในด้านความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เข้ามาประพฤติดั้งปฏิบัติด้วย

คุณธรรมดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นค่านิยมในสังคมไทย ดังที่เพ็ญแข วัจนสุนทร (2528, น. 30) ได้กล่าวไว้ว่า “...คนไทยเป็นคนสุภาพอ่อนโยน ไม่แสดงกิริยา หรือวาจา

ก้าวร้าวผู้อื่น รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวไม่ชอบการมีเรื่องมีราว สังคมไทยเฉพะอย่างยิ่งในชนบท จะอยู่กันอย่างสงบอย่างพี่น้อง ไม่ถือเขาถือเรา มีอะไรก็มักค่อยๆ พูด ค่อยๆ จาแบบ ปรีกษาหารือกัน ไม่เชือดเฉือนตัดรอนกันง่ายๆ”

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนให้เห็นถึงการถนอมน้ำใจ การรักษามิตรภาพ การเก็บความโกรธไว้ในใจ ความประนีประนอม การประสานประโยชน์เข้าหากัน และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น

บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น	หมายถึง	ทำอย่างรักษามิตรภาพไม่ให้อีกฝ่ายโกรธหรือกระทบกระเทือนใจกัน รู้จักถนอมน้ำใจ ไม่ให้ขุ่นเคืองกัน
น้ำขุ่นไว้ใน น้ำใสไว้นอก	หมายถึง	แม้จะไม่พอใจก็เก็บความโกรธไว้ในใจ แต่ยังไม่แสดงออกทางสีหน้า ยิ้มแย้มแจ่มใส
ข้าวฟุ้งน้ำ ปลาฟุ้งน้ำ	หมายถึง	ฟุ้งพาทอาศัยกัน
น้ำฟุ้งเรือ เสือฟุ้งป่า	หมายถึง	คนเราต้องต่างฟุ้งพาทอาศัยกันและกันตลอดมา
น้ำผักบุงไป น้ำสายบัวมา	หมายถึง	ถ้อยที่ถ้อยอาศัยมีน้ำใจต่อกัน
ใจเป็นน้ำพระคงคา	หมายถึง	ใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารี

จากสำนวนที่ว่า “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” และ “น้ำขุ่นไว้ใน น้ำใสไว้นอก” ได้สะท้อนให้เห็นว่า คนไทยนั้นมีวิถีชีวิตที่อยู่กันอย่างเป็นมิตร พูดจานุ่มนวลไม่หักหาญ ตัดรอนน้ำใจกัน ส่วนสำนวน “ข้าวฟุ้งน้ำ ปลาฟุ้งน้ำ” “น้ำฟุ้งเรือ เสือฟุ้งป่า” “น้ำผักบุงไป น้ำสายบัวมา” และ “ใจเป็นน้ำพระคงคา” ได้สะท้อนว่า การมีวิถีชีวิตอย่างมีความสุขนั้นก็ต้องรู้จักความประนีประนอม รู้จักฟุ้งพาทอาศัยกัน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องแสดงความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันด้วย

6. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทย จะรู้จักที่ต่ำที่สูง และรู้จักประมาณตน

คนในสังคมไทยจะมีค่านิยมที่ทำให้เกียรติบุคคลที่เป็นผู้นำ และบุคคลที่สูงศักดิ์ และสอนให้รู้จักวางตนให้สมกับฐานะหรือสถานภาพทางสังคมของตน

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนวิถีชีวิตไทยที่มีการเตือนให้รู้จักตนเอง ไม่ดูหมิ่น หรือคิดร้ายต่อบุคคลที่สูงกว่าหรือบุคคลที่เป็นที่เคารพทั่วไป เช่น

ตักน้ำใส่กะโหลก	ชะโงกดูเงา	หมายถึง	ให้รู้จักประมาณตน หรือให้พิจารณาฐานะที่แท้ของตน (เตือนให้รู้จักตนเอง)
ถ่มน้ำลายรดฟ้า		หมายถึง	คนที่คิดร้ายหรือดูหมิ่นบุคคลที่สูงกว่า (การถ่มน้ำลายขึ้นไปที่สูงคือฟ้า น้ำลายนั้นก็ย่อมจะตกลงมาถูกหน้าตาของตนเอง ความหมายจึงอยู่ที่ว่า การดูหมิ่น หรือคิดร้ายต่อบุคคลที่สูงกว่าหรือที่เคารพทั่วไป มักจะกลับเป็นผลร้ายหรืออภัยแก่ตนเองได้)
นินทาเกลเหมือนเทน้ำ ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามีด มากรีดหิน		หมายถึง	การนินทาไม่มีผลอะไร (ให้อดกลั่นและวางเฉยเสีย)

สำนวนไทยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยมักจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ระวังตัวไม่อาจเอือมในสิ่งที่สูงเกินศักดิ์ ยอมรับสภาพของตนโดยดี

7. วิถีชีวิตคนในสังคมไทยตระหนักถึงความสำคัญของการพูด

สังคมไทยเป็นสังคมที่คำนึงถึงการ “พูดดี” คนไทยส่วนใหญ่จะพูดจากับใครก็มักจะพูดนุ่มนวลอ่อนหวาน มีสัมมาคารวะ และมีความเกรงอกเกรงใจอยู่เสมอ การสอนให้บุตรหลานพูดดีจึงปรากฏอยู่ในการอบรมตามรูปแบบต่างๆ ของคนไทยมากมาย สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วน ประกอบที่สะท้อนลักษณะให้เห็นว่าการพูดเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าพูดไม่เป็น อาจทำให้คนพูดเสียคน หรือไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตก็ได้ รวมทั้งถ้าพูดไม่ดี ไม่เหมาะสม ไม่นุ่มนวล ก็อาจจะทำให้เกิดผลเสียตามมาได้เช่นกัน

สำนวนไทยที่สะท้อนวิถีชีวิตไทย ในด้านการพูดดี ไม่ว่าจะเป็นการพูดแบบนุ่มนวล ฟังแล้วชื่นใจ ไม่หักหาญ หรือการพูดเพื่อให้ผู้พูดได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา เช่น

น้ำร้อนปลาเป็น	น้ำเย็นปลาตาย	หมายถึง	การพูดหรือทำอะไรที่สุ่มนึมนวลได้ผลดีกว่าใจร้อนวู่วาม (น้ำร้อนหมายถึงคนที่ปากร้าย)
----------------	---------------	---------	---

		แต่จิตใจไม่ร้ายยอมไม่เป็นพิษภัย ส่วนน้ำ
		เย็น หมายถึง คนปากหวาน หลอกให้คน
		หลงเชื่อได้ง่ายๆ ย่อมมีอันตรายได้)
เอาน้ำเย็นเข้าลูบ	หมายถึง	พูดจาอ่อนหวานหวานล่อมให้โอนอ่อน
		น้ำเย็น ในที่นี้หมายถึง คำพูดที่อ่อนหวาน
		ฟังแล้วชื่นใจ
ซักแม่น้ำทั้งห้า	หมายถึง	การจะเจรจาหรือพูดขอร้อง
		อะไรก็ตาม ไม่พูดตรงๆ ตามจุดประสงค์
		แต่พูดเรื่องอื่นๆ หวานล่อมเข้ามา
		เสียก่อน แล้วจึงหันเข้าหาจุดประสงค์

จากสำนวนดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยส่วนใหญ่จะนิยมการพูดดี โดยใช้คำพูดนุ่มนวล อ่อนหวาน เพราะการพูดเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าพูดไม่เป็นอาจทำให้คนพูดเสียคน หรือไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตก็ได้

8. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจะมีความมานะอดทน และเพียรพยายาม

สังคมไทยในอดีตมีอาชีพหลักทางการเกษตร ทำให้คนไทยต้องทำมาหากิน หรือทำกิจการต่างๆ ด้วยความมานะอดทน ทำด้วยความยากลำบากแม้มีอุปสรรค รวมทั้งเมื่อมีโอกาสอันยากก็ให้รีบทำ เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วงไป

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนลักษณะการมีความอดทน ความเพียรพยายาม การทำงานให้เหมาะแก่เวลาและโอกาส เช่น บางครั้งควรรีบทำ แต่บางครั้งก็ต้องอดทนรอไปก่อน เช่น

น้ำขึ้นให้รีบตัก	หมายถึง	เมื่อมีโอกาสหรือได้จังหวะในการทำมาหากิน หรือช่องทางที่จะทำให้ได้ผลประโยชน์แก่ตนแล้ว ก็ควรจะรีบคว้าหรือรีบฉวยโอกาสอันดีนี้เสีย อย่าปล่อยโอกาส หรือจังหวะเวลาให้ผ่านพ้นไปอย่างน่าเสียดาย
พายเรือทวนน้ำ	หมายถึง	ทำงานที่ต้องฝ่าอุปสรรคอย่างหนัก หรือต้องมีความเพียรและความอดทน
ข้ามน้ำข้ามทะเล (ข้ามน้ำข้ามท่า)	หมายถึง	ฟันฝ่าอุปสรรคมา
อาบเหงื่อต่างน้ำ	หมายถึง	ทำงานหนัก ทำงานด้วยความมานะพากเพียร
เอาน้ำลูบท้อง	หมายถึง	อดทนไปก่อน

น้ำซึ่มบ่อทราย หมายถึง สิ่งที่ตักดวงไม่มีวันหมดสิ้น หรือหาได้เรื่อยๆ เป็น การกระทำที่ค่อยเป็นค่อยไป ไม่เร่งรีบ

9. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจะมีความกตัญญูทเวทีก

คนไทยถือว่าหากผู้ใดมีบุญคุณต้องตอบแทนบุญคุณนั้น หากตอบแทนไม่ได้ก็ต้อง จงรักภักดี มีน้ำใจไม่ตรีตบ คนไม่มีความกตัญญูถือว่าเป็นคนไม่ดี ไม่มีผู้ใดต้องการคบหา สมาคมด้วย ดังนั้นคนไทยจึงมักสอนบุตรหลานให้ยึดมั่นในความกตัญญูทเวทีกที่เสมอจน กลายเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่ง

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนลักษณะของความกตัญญู ทเวทีก เช่น

น้ำเกลือ น้ำปลาร้า ราดหัว หมายถึง มีบุญคุณ เลี้ยงดูมา (เกลือและปลาร้าเป็น อาหารสำคัญตามบ้านมักจะมีไว้กิน ใคร อาศัยกินอยู่ในบ้านผู้ใด เจ้าของบ้านก็มี บุญคุณ)

จากสำนวนไทยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คนไทยยึดการมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าสิ่งที่เป็นบุญคุณนั้นจะเป็นอะไรก็ตาม

10. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจะนิยมความหุรหุรา โอ้อ่า ทำอะไรใหญ่โต ใจกว้าง และรักความสนุกสนาน

การนิยมความหุรหุราโอ้อ่า และใจกว้างนี้เป็นลักษณะของคนไทยโดยทั่วๆ ไป เพราะคนไทยเชื่อมั่น และหยิ่งในเกียรติของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ใคร ฐานะต่ำต้อยเพียงใด คน ไทยก็ไม่ยอมให้ใครดูถูกเหยียดหยามได้ง่ายๆ เพราะถือว่ามีความสามารถเท่าเทียมกับผู้อื่น ลักษณะนิสัยนี้ทำให้คนไทยเป็น คนใจกว้าง ทำอะไรต้องใหญ่โต หุรหุรา ทั้งที่อาจไม่ได้รับ ประโยชน์ใดๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่ต้องการให้ผู้อื่นดูถูก

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนถึงการทำอะไรใหญ่โต หุรหุรา แต่ได้ประโยชน์ไม่คุ้ม เช่น

ตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ หมายถึง ลงทุนมากมายโดยได้ประโยชน์ไม่คุ้ม

ส่วนสำนวนที่สะท้อนให้เห็นการรักความสนุกสนาน ได้แก่ ตีมหัวร่า น้ำ หมายถึง ตีมสุรามาก หรือหามรุ่งหามค่ำ สำนวนนี้สะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยว่าเป็นคนเข้ากับบุคคลอื่นได้ง่าย และเป็นมิตร มีความสุขที่แท้จริงอยู่กับความพอใจ ชีวิตในชนบทเมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนา ก็จะร้อง

รำทำเพลง ตลอดจนการเล่นรื่นเริงต่างๆ เช่น ในการแข่งขันเรือ คนในเรือก็มักดื่มเหล้าเมายากันอย่างเต็มที่จนทรงตัวไม่อยู่ จนหัวลงไปราอยู่ก้นน้ำ

11. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ไม่ยอมรับการประพฤติไม่ดีทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่แสดงให้เห็นความประพฤติทั้งในด้านดีและไม่ดีของคนไทย ถ้าเป็นการประพฤติดีไม่ว่าทางกาย ทางวาจา หรือทางจิตใจ ย่อมทำให้ผู้ประพฤติได้รับผลที่ดีตามมา เช่น การประพฤติทางกาย โดยการขยันหมั่นเพียรก็จะนำผลสำเร็จมาให้ ส่วนการประพฤติดีทางวาจา เป็นผู้มีวาจาสัตย์ จริงใจ คิดให้ดีกว่าพูด พูดจา มีสาระและพูดจาสุภาพ ก็ย่อมทำให้มีผู้เชื่อถือ ช่วยสร้างความเจริญแก่ผู้พูด ไม่ถูกดูถูก และยังช่วยให้ทำกิจต่างๆ สำเร็จได้ด้วยดี สำหรับการประพฤติดีทางจิตใจ การมีจิตใจดีย่อมมาจากความคิดดี ไม่ว่าจะเป็นความกตัญญู ความอดทน หรือความซื่อสัตย์สุจริต ถ้ามีได้ก็จะนำไปสู่การกระทำที่ดีงามด้วย

สำหรับลักษณะความประพฤติที่ไม่ดี ที่สะท้อนมาจากสำนวนไทย ล้วนเป็นสิ่งที่สังคมไม่ปรารถนา ถ้าบุคคลใดนำไปประพฤติปฏิบัติก็ย่อมส่งผลในด้านร้าย หรือไม่เกิดประโยชน์อันใดทั้งต่อตนเองและผู้อื่นหรือส่วนรวม

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทย เกี่ยวกับการประพฤติไม่ดีทางกาย ได้แก่ การไม่ช่วยตัวเอง การทำเฉยไม่สนใจการทำให้เกิดความวุ่นวาย การไม่ช่วยทำแล้วยังขัดขวาง การทำอะไรไม่ถึงแก่นสำคัญหรือไม่เหมาะสม การทำอะไรได้ไม่นาน การมีความเฉื่อยชา เกียจคร้าน การกระทำอย่างลึกลับไม่มีผู้รู้เห็น รวมทั้งการกระทำบางอย่างที่ทำแล้วไม่เกิดผล หรือไม่มีทางสำเร็จเลย เช่น

ตกล้ำน้ำไม่วาย เจ็บไขไม่รักษา	หมายถึง	ไม่ช่วยตัวเอง
ดูตายเป็นแม่ยายตกล้ำน้ำ	หมายถึง	ทำเฉย ทำไม่รู้ไม่ชี้ ไม่จับ ไม่ต้องจะเป็นอย่างไรก็ช่าง
กวนน้ำให้ขุ่น	หมายถึง	ทำให้เรื่องที่สงบให้เกิดวุ่นวาย ขึ้นมา
มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ	หมายถึง	ไม่ช่วยทำแล้วยังขัดขวาง
น้ำไม่ถึงบ่อ ถ่อไม่ถึงน้ำ	หมายถึง	การพูดหรือการกระทำอะไรที่ไม่ ปฏิบัติให้ถึงแก่นสำคัญของเรื่อง หรือทำไปครึ่งๆ กลางๆ หรือ ขาดตกบกพร่องในการปฏิบัติ

		เช่น ขาดเงิน หรือขาดกำลัง สนับสนุน สิ่งนั้นก็ย่อมจะ ไม่สำเร็จ หรือประสบผลตาม ความต้องการ
ไม่กินน้ำ	หมายถึง	ไม่ช้า ไม่นาน ไม่เท่าไร
สามน้ำไม่เปียย	หมายถึง	เฉื่อยชา เกียจคร้านมาก
น้ำลอดใต้ทราย	หมายถึง	ทำอย่างลึกลับ แอบแฝง เข้ามา ที่ละน้อย
ตักน้ำใส่ตุ่มรั่ว	หมายถึง	ทำสิ่งที่ไม่มีความสำเร็จ
ตักน้ำรดหัวตอ	หมายถึง	พูดกับคนไม่รับรู้ไม่เกิดผล

นอกจากนี้สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนถึงการกระทำที่สร้างวิถีชีวิตที่มีนัยทางลบ โดยอาจเป็นเรื่องของความกตัญญูในแง่ความสัมพันธ์ การอุปถัมภ์คำชู้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือการตอบแทนกันที่ น่าจะเป็นผลดีต่อการสร้างความปรองดองในสังคม แต่ถ้าหากยึดเฉพาะพวกพ้องของตน และขาดความซื่อตรงต่อส่วนรวมก็ย่อมก่อให้เกิดนัยทางลบ เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในทางปฏิบัติปรากฏขึ้นในสังคมไทยได้ เช่น

ค่าน้ำร้อนน้ำชา	หมายถึง	การติดสินบน
กินตามน้ำ	หมายถึง	รับของสมนาคุณที่เขาเอามาให้โดยไม่ได้ เรียกร้อง
หยอดน้ำมัน	หมายถึง	ให้สินบน ให้เงินเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวกับการประพฤติไม่ดีทางวาจาหลายๆ แบบ เช่น ไม่ว่าจะเป็นการพูดให้ร้ายกันและกัน การพูดห้วนๆ การพูดมากแต่ไร้สาระ พูดเสียงแข็งกระด้าง พูดเพ้อเจ้อไม่รู้จักหยุด พูดจาเหลวไหล แต่งเรื่องโกหก พูดแก้ตัวหลบเลี่ยงไป พูดประจบสอพลอ หรือการพูดไปแล้วกลับคำ เช่น

สาदनํารดกัน	หมายถึง	ทู่เถียงทะเลาะกัน ต่่าว่ากัน
พูดอย่างมะนาวไม่มีน้ำ	หมายถึง	พูดห้วนกระด้าง พูดเสียงแข็ง กระด้างไม่ไว้เยื่อใยไมตรี
น้ำท่วมทุ่ง ผักบุ้งโหรงเหรง	หมายถึง	พูดมากแต่ไม่ได้เนื้อความ
บ้าน้ำลาย	หมายถึง	พูดพาลไม่รู้จักหยุด พูดเพ้อเจ้อ
ป็นน้ำเป็นตัว	หมายถึง	พูดปดเป็นเรื่องเป็นราว พูดเรื่องเชื่อไม่ได้ พูดไม่จริง
ไป (ได้) น้ำขุ่นๆ	หมายถึง	พูดแก้ตัวหลบเลี่ยงไปไม่ตรงกับเรื่อง

ลึนกระดาศทราย น้ำลายเซลแล็ก	หมายถึง	พุดประจบประแจง, สอพลอ
ถ่มน้ำลายแล้วกลืนกิน	หมายถึง	พุดหรือทำสิ่งใดเป็นการตัดขาด ลงไปแล้วที่ไม่มี การเกี่ยวข้อง กันอีกแต่แล้วกลับไปเกี่ยวข้อง กับสิ่งนั้นอีก

สำนวนไทยที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวกับการประพฤติไม่ดีทางจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นการมีใจที่ไม่แน่นอน กลอกกลิ้งไปมา การเกลียดสิ่งหนึ่งแต่จะเอาผลประโยชน์จากสิ่งนั้น หรือคิดกลอุบายล่อให้หลงเพื่อหวังผลประโยชน์ เช่น

น้ำกลิ้งบนใบบอน	หมายถึง	ใจไม่แน่นอน กลับกลอก
เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง	หมายถึง	เกลียดตัวเขา แต่อยากได้ ผลประโยชน์จากเขา
ขุดบ่อล่อน้ำให้ปลาหลง	หมายถึง	การคิดทำกลอุบายเพื่อให้ฝ่ายหนึ่ง หลงเชื่อโดยหวังประโยชน์จากอีกฝ่ายหนึ่ง

12. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจะให้ความสำคัญกับการมีน้ำใจหรือการแสดงน้ำใจ

สังคมไทยยอมรับการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่เป็นลักษณะหนึ่งของการมีน้ำใจ เพราะการที่คนในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ย่อมจะต้องมีน้ำใจที่ดีต่อกัน กรณีต้องทำงานเป็นหมู่คณะ หากสมาชิกทุกคนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันงานย่อมเจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ

สำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบที่สะท้อนลักษณะการมีน้ำใจการแสดงน้ำใจด้วยความบริสุทธิ์ เช่น

น้ำหนึ่งใจเดียวกัน	หมายถึง	มีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
น้ำใสใจจริง	หมายถึง	น้ำใจที่บริสุทธิ์แท้จริง

อย่างไรก็ตามการมีน้ำใจของคนในสังคมสำนวนไทยที่สะท้อนให้เห็นว่าบางครั้งน้ำใจคนนั้นหาได้ยาก หรือใจคนรู้ได้ยาก ตามคำกล่าวที่ว่า “จิตใจคนนั้นยากแท้หยั่งถึง” รวมทั้งถ้ามีใครทำไม่ดีกับเราก็คงเกิดการเจ็บใจ สะเทือนใจ หรือถ้าเราตั้งใจทำสิ่งดี ๆ ให้แก่ผู้อื่นแล้วเขามองไม่เห็นสิ่งนี้ ก็จะทำให้เสียความตั้งใจดีได้เช่นกัน เช่น

น้ำกินหาง่าย น้ำใจหายาก	หมายถึง	คนที่รักจริงดีจริงหาได้ยาก
น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจหยั่งยาก	หมายถึง	ใจคนรู้ได้ยาก

13. วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยจะค้ำถึงถึงเรื่องเวลาหรือโอกาส

ถึงแม้ว่าคนไทยจะมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยเฉพาะ “น้ำ” เป็นอย่างมาก แต่การดำเนินชีวิตก็ไม่ได้ปล่อยให้ผ่านไปเรื่อยๆ ตามสายน้ำ ในทางตรงกันข้ามคนไทยกลับนำความสำคัญในเรื่องของเวลามากกล่าวถึงไว้ในสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบ และแสดงให้เห็นว่าคนไทยได้นำเรื่องของการใช้เวลา หรือการมีโอกาสมาเป็นส่วนหนึ่งของการประพฤติปฏิบัติด้วย

สำนวนไทยสะท้อนให้เห็นเรื่องของการจัดการเวลาและโอกาสของแต่ละคน หากใครมีโอกาสก็สามารถหาประโยชน์ได้ และคนอื่นก็มีโอกาสเช่นนั้นเหมือนกัน รวมทั้งในเรื่องการทำให้ทันเวลา และการใช้ระยะเวลาไม่นานด้วย เช่น

น้ำมาปลาकिनมด	น้ำลตมตकिनปลา	หมายถึง	โอกาสของใครหรือจังหวะดี ของใคร ฝ่ายนั้นก็ยอมชนะ หรือ คนมีกาลเวลาเป็นของตัวเอง ใครมีโอกาสก็ฉวยประโยชน์ โดยการเอาเปรียบคนอื่น แล้วคนอื่นก็มีโอกาส เช่นนั้นเหมือนกัน
ทันน้ำทันฝน		หมายถึง	ให้ทันฤดูกาลหรือทันเวลา
ไม่ทันนกกระจะอกกินน้ำ		หมายถึง	ใช้เวลาไม่นาน

นอกจากนี้ คนไทยยังนำเรื่องเวลาที่ไม่ว่าอีกนานเท่าไรจะเกิดขึ้น หรือสิ่งที่กล่าวถึงนั้นไม่มีทางเป็นไปได้เลยไม่ว่ากาลเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหนก็ตาม มาพูดเปรียบเปรยไว้ในสำนวนไทยที่ว่า “น้ำท่วมหลังเบ็ด” หมายถึง เวลาที่ไม่รู้อีกนานเท่าไร

สรุป

จากการศึกษาสำนวนไทยที่มีคำว่า “น้ำ” เป็นส่วนประกอบทำให้ได้เห็นวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยในอดีตที่เป็นสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยมีความเคารพยกย่องผู้อาวุโส ครูบาอาจารย์ การนิยมความสุภาพอ่อนโยน ไม่ชอบความก้าวร้าว ไม่หักหาญน้ำใจกัน มีความเมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้จักที่ต่ำที่สูง รู้จักประมาณตน เห็นความสำคัญของการพูด นิสัยของคนไทยเป็นคนมีความมานะอดทน ความเพียรพยายาม ความกตัญญูกตเวที ชอบความสนุกสนาน ใจกว้าง ไม่ยอมรับการประพฤติไม่ดีทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ให้ความสำคัญกับการมีน้ำใจ และค้ำถึงถึงเรื่องเวลาหรือโอกาส

วิถีชีวิตของคนไทยบางประการตามที่ปรากฏก็เป็นสิ่งดีไม่เคยล้าสมัย ทุกคนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต อันจะอำนวยประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ แต่วิถีชีวิตของคนไทยบางประการก็เป็นสิ่งที่เราควรแก้ไขหรือปลูกฝังกันใหม่ เพราะถ้ายึดไปเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ก็อาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อผู้ปฏิบัติได้ แต่อย่างไรก็ตามคนไทยควรนำสิ่งดีและมีค่าในวิถีชีวิตของคนไทยมาถ่ายทอดให้สมาชิกในสังคมได้รับรู้อย่างสม่ำเสมอ เพราะชาติไทยของเรามีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต มีวัฒนธรรมเก่าแก่มาเป็นเวลาช้านานซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญแสดงถึงพัฒนาการ และรากเหง้าของบรรพบุรุษ ตลอดจนแสดงถึงภูมิปัญญาของไทยอย่างชัดเจน

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงศาพันธ์ และคนอื่นๆ. (2542). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทคอมฟอร์ม จำกัด.
- กาญจนาคพันธุ์ [นามแฝง]. (2522). *สำนวนไทย*. (ก-ป). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น. _____ . (2522). *สำนวนไทย*. (ผ-ฮ) พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ไขสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. (2534). *การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ และความหมายของสำนวนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2543). *ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2534). *สำนวนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. (2534). พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. (2528). *คำนิยมในสำนวนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มานุษยวิทยาสลรินทร,ศุณย์. (2543). *เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย*. วันที่ 12 – 14 กันยายน 2543.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- _____. (2540). *ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2537). ในภาษาและวรรณคดีมีวัฒนธรรม. *วารสารภาษาและหนังสือฉบับพิเศษ* 26: 168 – 176.
- เรื่องอุไร อินทรประเสริฐ และสมหมาย ทัดวิงษ์. (ม.ป.ป.). *สำนวนโวหารไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วิจิตรมาตรา, ชุณ [สง่า กาญจนาคพันธุ์]. (2541). *สำนวนไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.
- สุจริต เพียรชอบ. (2540). *ศิลปะการใช้ภาษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2531). *สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.